

Б.А.ГАЄВСЬКИЙ, О.Б.ГАЄВСЬКА

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті автори пропонують погляд на державне управління, державу як соціальний інститут, загальноцивілізаційну сутність державної самоорганізації людства з точки зору науки соціального управління.

Ключові слова: державне управління, держава як загальноцивілізаційне явище, національна та світова державність, державне управління Україною

Актуальність

Загальнотеоретичні викладки політології відтворюють державу як вищу форму управління, вбачаючи в ній наявність владної енергії як способу організації суспільного життя, яке має той ступінь строкатості інтересів, гармонізація яких можлива, зокрема, за допомогою права як владного явища. Основними принципами державного управління, як відомо, є розуміння загальнонаціональних інтересів, врахування специфіки сучасної ситуації, наявність загальних закономірностей формування та функціонування держави, історичні традиції, необхідність досягнення консенсусу між протилежними інтересами. Отже, основна ідея – це органічний союз між громадянським суспільством і державою, що є постійним джерелом розвитку державності взагалі, а щодо управління, цей консенсус виступає як умова досконалої державної організації, її конструктивного втручання в основні сфери суспільного життя. І тому, має право на існування таке поняття як світова державність, яке відрізняється від колишньої концепції світової держави, яка мала космополітичне спрямування, нехтуючи національною державністю як джерелом розвитку світової державності як загального способу самоорганізації людства.

Науковий доробок, присвячений державному управлінню, кількість і якість якого, зокрема, в Україні велика і різнобічна, розглядається авторами лише як певний перелік прикладів. До того ж, автори статті намагалися залучити до аналізу публікації, які виконують двоєдине завдання: представляють державу як загальноцивілізаційну, найбільш досконалу форму самоуправління людства і як основний інструмент організації специфічного національного життя в кожній окремій країні, що виявляє себе, навіть в умовах створення нової соціальної системи.

Обидва аспекти виявляють себе останнім часом у таких книгах як:

Кремень В.Г. « Україна: проблема самоорганізації», “Державне управління: теорія і практика” /За ред. Авер'янова В.Б./, Томенка М.

“Самоозначення України: від історії до політики (державна стратегія сучасної України в контексті історичних традицій та світового досвіду)”, “Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи”, Рябова С.Г. “Державна влада: проблема авторитету й легітимності”, Колоса Б. “Управління державою III тисячоліття, або стратегія і тактика побудови української національної держави ” та інших.

Щодо першого аспекту, то він має загальнотеоретичний характер, хоча й у вигляді вивчення досвіду власної держави, але у формі прикладного аналізу, що дозволяє говорити про соціально-системний зміст державного управління. Тому, слід наголошувати на управлінському статусі держави, вбачаючи в ній ту ступінь самовпорядкованості, яка має прямий зв'язок з суверенітетом нації, окремої людини або певних верств населення, що існують структурно у зв'язку з наявністю окремих, специфічних інтересів і реального стану країни в цілому. Це тим більш необхідно, що сучасна держава все більше виступає в ролі загального організуючого начала, відмовляючись в міру гуманізації суспільства від пануючих функцій і перетворюючись на інститут суспільного договору на певних правових засадах. Цей управлінський аспект діяльності держави стає все більш пріоритетним, що свідчить про те, що традиційно засуджувана марксизмом і радянським соціалізмом приватна власність все більше виявляє свій потенціал як спосіб самореалізації особи, який знаходить у державі своє організаційне, консенсусне відтворення. Держава стає інститутом безпосереднього управління, причому на професійних засадах, як фахівець з певних сфер виробництва і суспільних відносин, як менеджер, який обслуговує взаємовідносини приватновласницьких структур, як їх імпресаріо і водночас адвокат, який захищає інтереси своїх клієнтів як елементів загальноцивілізаційної структури суспільства.

Слід погодитися з думкою авторів (у тому числі згаданих вище), яка не має прямого оформлення у вигляді певних теоретичних положень, але впливає зі змісту їх творів, що управлінська роль держави міцніє, а не послаблюється і це зміцнення треба вбачати не у посиленні владних функцій, не у збільшенні поля панування, а у все більшому переході державних структур саме на професійне обслуговування організаційно-правових потреб населення як у виробничій, так й у невиробничій сферах. Тому відбувається двоєдиний процес: послаблення політичної ролі держави і посилення її професіонального впливу на суспільні відносини.

Отже, низка авторів, що вивчають світовий державний досвід, висловлюють солідарну думку про те, що його треба розглядати з точки зору залучення знань про загальні закономірності формування та функціонування держав через типологічні ознаки за вирізнення їхньої специфіки, тобто давати їм соціально-управлінську інтерпретацію.

Мета статті – запропонувати соціально-системне бачення управлінської ролі держави, що, як вже відмічалось, міцніє, а не послаблюється і це зміцнення треба вбачати не у посиленні суто владних функцій, не у збільшенні поля панування, а у все більшому переході

державних структур саме на професійне обслуговування організаційно-правових потреб населення. Сьогоднішній рівень розвитку цивілізації потребує саме організаційно-правової допомоги держави у створенні доцільно організованих соціальних кооперативів, особливо стосовно ринкових засад цих відносин, які можуть піти від стихії попиту і пропозиції, перейшовши на позицію розумної регуляції товарно-грошових відносин у сучасному світі. З цієї точки зору можна вважати, що національно-структурна світова державність, посилюючи свою увагу до піднесення національного її елемента на рівень основного джерела світової державності, є найбільш розумною позицією не лише політичної практики, а й політичної науки, яка має бути спрямована на визначення саме цієї тенденції. Це той державний націоналізм, який так важко сприймається стереотипним мисленням, але який має майбутнє як звичайний системний підхід до світової державності як до системного утворення, кожний елемент якого живить її й водночас живиться нею. Людство як соціально-системна організація в такому контексті знаходить для себе один з найадекватніших способів існування на засадах державного типу єдності, який дозволяє говорити про самоуправління людства як єдиного цілого. Можливості такого єднання сьогодні виражені особливо відверто після того, як закінчилася епоха двосистемного протистояння між капіталізмом та соціалізмом, в чому провідну роль зіграла світова державність як право на найбільш досконалий інструмент вселюдського суспільного договору, виразом якого є Організація Об'єднаних Націй, універсальний набір міжнародних інституцій, Декларація прав людини на основі загальної гуманізації міжнародних відносин.

Наука соціального управління вивчає світовий державний досвід, зокрема, шляхом залучення знань про загальні закономірності формування та функціонування держав через встановлення їх типологічних ознак та виокремлення їхньої специфіки на основі власної управлінської інтерпретації. Із зрозумілих причин навіть у проблемі соціально-системного управління суспільством окреме місце займає концепція державного управління Україною як елементом загальноцивілізаційної системної впорядкованості. Україна в цьому контексті є однією з найпривабливіших країн, яка протягом своєї історії не здійснювала трагічних для людства кроків агресивного змісту, постійно виборюючи своє право на існування у толерантному режимі, на основі загальноприйнятих чеснот. Сучасна самостійність України як вияв здатності українства до самоорганізації є природним наслідком національно-впорядковуючого потенціалу великої нації, тяжіння українства до утворення національної громади за допомогою історично основного управлінського інституту – держави, яка, в свою чергу, є результатом споконвічного організаційного впливу української ідеї на спосіб існування самого українства. Вона могла бути більш помітно присутньою, принаймні, зовні, або менш помітно присутньою у конкретній політичній аурі. Але її керуючий потенціал був постійним джерелом організаційної досконалості українського етносу, незважаючи, навіть, на Державне управління в системі соціального управління

строкатість його структури, зокрема, мовну. Тобто, українська національна ідея й історія українського державотворення саме в історичному контексті не мають основної історичної ознаки – часу, оскільки це еволюція двох організаційних начал, на яких, власне, розвивався український етнос. Навіть перші речники української ідеї з'явилися як результат духовної самоорганізації українства, в якій основний організаційний чинник українського етносу – держава як відчуття спільності сумісного руху – перетворював його історію на постійний пошук способів економічного або політичного, або культурного порядку для іноді навіть елементарного виживання частини людства, яке зветься українство. Тобто, дослідження українського самоуправління зводяться до думки, що сила українства, його життєздатності завжди мали значний організаційний потенціал, який був постійним джерелом його етнічної та державної єдності.

В науці соціального управління також чітко простежується два основних аспекти українського самоуправління: рівень системної впорядкованості сучасної української діяльності та власне управлінська діяльність певних соціальних інституцій, насамперед, держави як визначальної організаційної сили формування в Україні нової соціальної системи. До політичних, соціальних і національних детермінантів розвитку України, як пишуть у своєму творі автори книги « Україна сьогодні: політичні, соціальні і національні детермінанти розвитку / автори: Барков В.Ю. та ін./, організаційний потенціал яких відіграє досить помітну роль, належать законодавство, в цілому правове поле країни, соціальна напруженість як фактор самореалізації національних інтересів, політика в усіх її формах в контексті формування нових суспільних відносин, етнонаціональні процеси як певний енергетичний фактор, що живить спосіб самоорганізації українства в його русі до рівня сучасної цивілізації тощо. Тобто управлінський аспект основних економічних, соціально-політичних і духовних процесів в Україні представлений в об'єктивному самоорганізаційному русі, що робить науку соціального управління значною підмогою у професійній управлінській, зокрема і особливо, державній діяльності (що, звичайно, вимагає від управлінського корпусу країни певної фахової управлінської підготовки для такого використання наукової інформації).

Сприяє цій діяльності також те, що постсоціалістичний час в Україні ознаменувався появою значної кількості видань, в яких проводиться ідея історичної суверенності української нації та її державності, соціально-генетичної здатності до самоуправління, насамперед, у державній формі. В цьому відношенні слід назвати досить показові публікації останнього часу, такі як: Кремень В.Г., Табачник Д.В., Ткаченко В.М. « Україна: проблеми самоорганізації», Грабовський С., Створіян Г., Шкляр Л. « Нариси з історії українського державотворення». Ця здатність є загальною властивістю різних етносів, яка дозволяє зробити висновок про самоуправління людства через власні елементи, якими і є нації, народності, навіть племінні утворення. Тобто Україна, українство в цьому відношенні не є

Гаєвський Б.А., Гаєвська О.Б., 2011

виключенням, а правилом, що зайвий раз свідчить про природність національно-визвольного руху як способу самоорганізації нації. Більше того, самоорганізація нації є у свою чергу формою її самовизначення, що є джерелом постійного структурного розвитку. Різні політичні, міждержавні об'єднання в цьому контексті не є послабленням національної енергії. Навпаки, вони є засобом її посилення, що і створює саму можливість до міжнародної інтеграції і вищого її вияву – світового співтовариства.

З точки зору ж науки соціального управління українська управлінська енергія – це державність української нації, причому державність не лише як інституціональна організація, а як вищий політичний менталітет нації, як та здатність до самоорганізації, яка дає можливість українству йти її шляхом і вірити в можливість такого варіанту виходу великого народу на рівень розвитку сучасної цивілізації. Аналізуючи сучасні світові механізми взаємовідносин між державами, які представлені як у процесуальному, так і в інституціональному аспектах, слід наголошувати, насамперед, на процесуальних засадах міжнародних відносин, які з точки зору науки соціального управління є фундаментальними в історичному поступі людства до вищого рівня власної системної організації. Тому і власне загальноєвропейський процес, і принципи створення ефективної системної впорядкованості, на яких функціонують певні міжнародні організаційні структури, доцільно розглядати сьогодні в контексті загальної демократизації міждержавних відносин. Саме ця тенденція свідчить про те, що наявність у світовому співтоваристві певних фундаментальних засад самоуправління, які воно намагається використати для створення механізмів міждержавного управління, знімає саму можливість дезорганізації міжнародного співробітництва. Тобто наскрізна ідея науки соціального управління щодо управління міжнародними відносинами полягає у тому, що людство, вступаючи в третє тисячоліття, має покласти в основу своїх взаємовідносин принципи вищої міждержавної доцільності, яким має слугувати економічна і політична та духовна енергія будь-якого народу. Таке тлумачення загальних питань міжнародних відносин здається досить логічним саме під кутом зору науки соціального управління.

Насамперед, окремо слід сказати про правові опори управління міжнародними відносинами, оскільки у діяльності міжнародних організацій, які безпосередньо займаються міжнародно-правовим регулюванням міждержавних стосунків, значна доля управлінської енергії витрачається на безпосередні правозабезпечені контакти між певними економічними, політичними, соціальними та іншими утвореннями. В цілому ж управлінський аспект міжнародних правових відносин, який є домінуючим у сучасній науці соціального управління, свідчить про те, що міжнародна правова організація людства, яку слід використовувати в управлінні міжнародними відносинами, є основними засадами міжнародного співіснування. І це логічно. Адже наявність світового співтовариства як системи понад двохсот держав, які входять або не входять у певні міждержавні утворення, вже само по собі свідчить про певну системність

Державне управління в системі соціального управління

управлінської самоорганізації людства на основі типової фундаментальної опори, якою є право. Причому, незважаючи на постійне домінування в управлінському лексиконі терміну «держава», слід саме в управлінському контексті наголосити, що право є базовим, фундаментальним витвором стосовно держави, а не навпаки. А це означає, що управління повинно, виходячи навіть з теоретичного матеріалу, розглядати державу як форму правової регуляції, зокрема, міжнародних відносин і представляти управлінський аспект у сутнісному вимірі, насамперед, як правове явище. Тобто, міжнародне право як соціально-управлінське явище, внутрішньодержавне право, право людини тощо, мають різні форми утворення, вищою з яких є держава, але для управління, особливо у кваліфікації його соціально-системних опор, не держава, а саме право має представлятися як найбільш ґрунтовна опора соціальної організації, зокрема, міжнародних відносин.

Висновки

Отже, людство є системою державного управління своїми елементами – націями, народами, етнічними групами, що і породжує необхідність наукового осмислення самоуправлінських властивостей людства через управління своїми елементами. Україна ж як елемент світового співтовариства є досить значущою вже хоча б тому, що вона як велика нація має стати і великою державою, причому в небаченому в історії людства способі такого перетворення: її історичне завдання вийти на рівень сучасних розвинутих країн у лічені строки, за допомогою, насамперед, організаційних зусиль по створенню нової соціальної системи, силою національних інтелектуальних можливостей, зокрема, управлінського корпусу країни, в якому провідне місце займають державці всіх рівнів. Тому етнодержавознавство, етнонаціональний розвиток України, національно-державне будівництво – це осмислена українським вченими постсоціалістична дійсність України, в якій вони вбачають основну, глибинну тенденцію до створення необхідної національної енергії на шляхах органічної гармонізації зазначених вище чинників.

Перспективи подальших наукових досліджень:

- формування концепції державного управління в контексті українського державотворення.

Список використаної літератури:

1. Барков В.Ю. Україна сьогодні: політичні, соціальні і національні детермінанти розвитку. – К., 2000. – 378 с.
2. Грабовський С., Створіян Г., Шкляр А. Нариси з історії українського державотворення. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
3. Колос Б. Управління державою III тисячоліття, або стратегія і тактика побудови Української національної держави. – Львів : Ініціатива, 2004. – 979 с.
4. Кремень В. Г. Україна: проблеми самоорганізації. Том 1-2. – К. : Промінь, 1 т. - 2003. – 384 с., 2 т. - 2004. – 464 с.
5. Державне управління: теорія і практика / За ред. Аверьянова В. Б. – Гаєвський Б.А., Гаєвська О.Б., 2011

К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.

6. Загальна теорія держави і права / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка., О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 317 с.

7. Коломієць Ю. М. Інститут держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. – Харків : Основа, 1998. – 246 с.

8. Теорія і практика державного управління: Збір. наук. пр. / Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України; редкол.: В. В. Говоруха та ін. – Харків : ХарРІНАДУ «Магістр», 2009. – 400 с.

9. Томенко М. Самоозначення України: від історії до політики. – К.: Заповіт, 1999. – 272 с.

Б.А.ГАЕВСЬКИЙ Б. А., О.Б. ГАЕВСЬКАЯ

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Киев

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

В статье авторы предлагают взгляд на государственное управление, государство как социальный институт, общецивилизационную сущность государственной самоорганизации человечества с точки зрения науки социального управления.

Ключевые слова: государственное управление, государство как общецивилизационное явление, национальная и мировая государственность, государственное управление Украиной

B.GAYEVSKY,O.GAYEVSKA

Kiev national economic university of the V. Hetman, Kiev

STATE GOVERNANCE IN THE SYSTEM OF SOCIAL GOVERNANCE

In the article the authors offer their view on public administration, the state as a social institution, general civilization essence of the state self-organization of the human society from the point of view of social governance.

Key words: state governance, State as a general civilized phenomenon, national and global statehood, state governance in Ukraine.

Стаття надійшла 12.10.11р.